

Ба Шурои диссертатсионии
6D.КОА-079-и назди Институту
фалсафа,сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба
номи А.Баҳоваддинови АМИТ
(734025, ш. Душанбе, хиёбони
Рӯдакӣ, 33)

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи унвончӯ Абдусаломзода Абдуқодир Маҳмадулло дар мавзуи “Сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити тағйирёбии низоми муносибатҳои байналхалқӣ” барои дарёфти дараҷаи номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.4 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, рушди глобалӣ ва минтақавӣ (илмҳои сиёсӣ) .-шаҳри Душанбе.-2026.-14с.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самти илм. Диссертатсияи Абдусаломзода Абдуқодир Маҳмадулло дар мавзуи “Сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити тағйирёбии низоми муносибатҳои байналхалқӣ” аз ҷиҳати мухтаво,доираи масъалаи таҳқиқ ва самти илмӣ таҳлил ба талаботи шиносномаи ихтисоси 5.6.4 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, рушди глобалӣ ва минтақавӣ (илмҳои сиёсӣ) мувофиқати пурра дорад. Ҳамзамон таҳқиқот ба талаботи Феҳристи ихтисосҳои кормандони илм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаҳои илмӣ номзади илм ва доктори илм ва бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз «30» сентябри соли 2024, таҳти № 10 тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад.

Мубрамияти мавзуи таҳқиқ. Дар вазъияти кунунӣ ҳимоя ва пешбурди манфиатҳои миллӣ, инчунин иштирок дар ҳалли вазифаҳои умумиҷаҳонӣ ҷанбаҳои калидии рушди давлатдорӣ миллӣ мебошанд. Дар робита ба ин, нақш ва аҳамияти сиёсати хориҷии давлатҳо дар ҷаҳони доимо тағйирёбанда меафзояд ва омӯзиши амиқи илмиро талаб мекунад. Имрӯз сиёсати хориҷӣ на танҳо инъикоси робитаҳои

дипломатӣ ва бастанӣ шартномаҳои байналмилалӣ мебошад, балки ин маҷмуи мураккаби тадбирҳо барои таъмини амнияти кишвар, шукуфоии иқтисодии он, таҳкими эътибори байналмилалӣ ва фароҳам овардани шароити мусоид барои рушди минбаъдаи давлат маҳсуб меёбад. Он доираи васеи масъалаҳоро аз тичорат ва сармоягузорӣ то мубориза бо терроризм ва тағйирёбии иқлим фаро мегирад. Мубрамии омузишу пажӯиши сиёсати хориҷӣ бо як қатор омилҳо вобаста аст. Якум, ин вобастагии афзоиандаи давлатҳо аз равандҳои минтақавию ҷаҳонӣ мебошад, ки чунин вазъ ҳимояи манфиатҳои миллиро бо мушкилоти ҷаҳонӣ зич алоқаманд мекунад. Дуюм, ин пайдоиши акторҳои навро дар арсаи байналмилалӣ, ба монанди ширкатҳои фаромиллӣ, ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ ва институтҳои байналмилалӣ мебошад, ки ба сиёсати хориҷии давлатҳо таъсири назаррас мерасонанд. Сеюм, ин рушди технологияҳои навро мебошад, ки барои сиёсати хориҷӣ имкониятҳо ва таҳдидҳои навро эҷод мекунад. Омӯзиши илмӣ сиёсати хориҷӣ бояд ҳамаҷониба ва байнисоҳавӣ бошад. Он бояд таҳлили таърихи сиёсати хориҷӣ, асосҳои назариявии он, механизмҳои қабули қарорҳо, инчунин омӯзиши таъсири омилҳои гуногун ба ташаккул ва татбиқи сиёсати хориҷиро дар бар гирад.

Аз лиҳози назариявӣ, аҳамияти омӯзиши мавзӯ ба он вобаста аст, ки дар солҳои охир кишварҳои навро мустақил дар сиёсати ҷаҳонӣ фаъолона иштирок мекунад. Таваҷҷуҳи ҷиддии қудратҳои бузург ба ин кишварҳо ба хусусияти муносибатҳои байналмилалӣ таъсири назаррас мерасонад. Вобаста ба ин, зарур аст, ки мавқеи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҷаҳони босуръат тағйирёбанда ва самтҳои афзалиятноки сиёсати хориҷии он муайян карда шавад. Ҳамин тариқ, дар шароити муосир тағйироти назаррас дар низоми муносибатҳои байналмилалӣ омӯзиш ва таҳлили сиёсати хориҷиро боз ҳам муҳимтар мекунад.

Дараҷаи навғониҳои натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд. Диссертант дар натиҷаи таҳқиқоти худ исбот кардааст, ки ҷаҳони муосир як низоми мураккаб ва тағйирёбандае мебошад, ки дар он сиёсати хориҷии давлатҳо дар ташаккули муносибатҳои байналмилалӣ нақши калидӣ мебозад. Сиёсати хориҷии давлат маҷмуи ҳадафҳо, принципҳо, вазифаҳо ва усулҳои мебошад, ки кишвар барои ҳамкорӣ бо дигар актҳо дар арсаи байналмилалӣ истифода мебарад. Он инъикоси афзалиятҳо ва арзишҳои дохилии давлат, инчунин мавқеи геополитикӣ, имкониятҳои иқтисодӣ ва таъсири фарҳангии он мебошад. Дар ҷаҳони муосир, ки бо ҷаҳонишавӣ, вобастагии мутақобила ва афзоиши шумораи мушкилоти фаромилӣ хос аст, сиёсати самараноки хориҷӣ барои таъмини амнияти миллӣ, шукуфоии иқтисодӣ ва рушди устувор шарт зарурӣ мегардад. Ташаккули сиёсати хориҷӣ дар равандҳои муосири байналмилалӣ як раванди бисёрсамта ва ба ҳам алоқаманд мебошад, ки аз ҷониби маҷмуи омилҳои дохилӣ ва хориҷӣ, ҳадафҳои стратегии давлат ва қобилияти мутобиқ шудан ба муҳити тағйирёбандаи байналмилалӣ муайян карда мешавад. адафҳои стратегии давлат, ки тавассути манфиатҳои миллӣ ва ҷиғунагии нақши давлати миллӣ дар ҷаҳон муайян карда мешаванд, омили муҳими ташаккули сиёсати хориҷӣ мебошанд. Сиёсати муваффақи хориҷӣ омезиши тафаккури стратегӣ, маҳорати дипломатӣ, қудрати иқтисодӣ ва таъсири фарҳангиро талаб мекунад. Давлатҳои, ки қодиранд ҳамаи ин василаҳоро самаранок истифода баранд, барои ноил шудан ба ҳадафҳои худ ва мустаҳкам кардани мавқеи худ дар ҷаҳони муосир имконияти бештар доранд.

Диссертант таъкид мекунад, ки яке аз омилҳои асосии ташаккули воқеияти нав ин ҷойивазкунии марказҳои қувва мебошад. Бозингарони нави иқтисодӣ ва сиёсӣ, аз қабилҳои Чин, Ҳиндустон ва дигар кишварҳои рӯ ба тараққӣ, ки барои иштироки бештар дар идоракунии ҷаҳонӣ ва

қабули қарорҳо талош мекунад, афзоиш меёбанд. Ин ба норавшанин ҳокимияти анъанавии давлатҳои ғарбӣ ва ташаккули ҷаҳони бисёрқутбӣ оварда мерасонад, ки дар он таъсиррасонии геополитикӣ баробар тақсим карда мешавад. Пешрафти технологӣ, махсусан дар соҳаи иттилоот ва коммуникатсия низ нақши муҳим мебозад. Аз як тараф, он барои ҳамкорӣ ва мубодилаи дониш имкониятҳои нав фароҳам меорад, аз тарафи дигар, дар соҳаи амнияти киберӣ, паҳншавии маълумоти нодуруст ва даҳлат ба қорҳои дохилии давлатҳо мушкилоти нав эҷод мекунад. Воситаҳои дипломатияи рақамӣ торафт муҳимтар мешаванд, аммо осебпазирӣ низ меафзояд. Ҷаҳонишавӣ, сарфи назар аз зухуроти даври протексионизм, ба сиёсати хориҷӣ таъсири назаррас мерасонад. Вобастагии иқтисодии кишварҳо меафзояд, ки барои ҳалли масъалаҳои умумӣ, ба монанди тағйирёбии иқлим, паҳншавии бемориҳои сироятӣ ва ноустувории молиявӣ, амали мувофиқашударо талаб мекунад. Аммо, амиқтар шудани ҳамгироии иқтисодӣ инчунин метавонад боиси афзоиши рақобат ва ихтилофи манфиатҳо гардад.

Ба ақидаи диссертант воридшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба низоми муносири муносибатҳои байналмилалӣ раванди мураккаб ва бисерҷанба буда, ҳам аз омилҳои дохилии рушди кишвар ва ҳам воқеиятҳои геополитикии минтақаи Осиёи Марказӣ ва умуман ҷаҳон вобаста мебошад. Вазъи Тоҷикистон дар ин система бо омезиши мушкилот ва имкониятҳо, ки стратегияи сиёсати хориҷии кишвар нақши онро дар арсаи байналмилалӣ муайян мекунад, хос аст. Шомилшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба низоми муносири муносибатҳои байналмилалӣ бо сиёсати мутавозини хориҷӣ, ки ба таҳкими амнияти миллӣ, таъмини рушди устувори иқтисодӣ ва баланд бардоштани эътибори байналмилалии кишвар равона шудааст, хос мебошад. Самтҳои афзалиятноки сиёсати хориҷии Тоҷикистон рушди муносибатҳо бо ҳамсоядавлатҳои Осиёи Марказӣ, Русия, Чин, кишварҳои ИДМ,

инчунин бо ташкилотҳои байналмилалӣ, аз қабили СММ, САҲА, СҲШ, СААД ва ғайра мебошанд. Иштироки фаъолона дар ташаббусҳои минтақавӣ ва ҷаҳонӣ ба ҷумҳурий имкон медиҳад, ки манфиатҳои миллии худро самаранок пеш барад ва дар ҳалли мушкилоти мубрами замони муосир, аз ҷумла мубориза бо терроризм, экстремизм, қочоқи маводи муҳаддир ва дигар таҳдидҳои фаромиллӣ сахм гузорад.

Диссертант мутмаин аст, ки низои шахрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар натиҷаи шиддат гирифтани ихтилофоти дохилӣ ва бо даҳолати неруҳои манфиатдори беруна ба амал омад. Он замон ҳукумати амалкунанда натавонист ҳамкориҳои байналмилалиро самаранок ба роҳ монанд ва ҷомеаи ҷаҳониро ба ҳалли бӯҳрони сиёсӣ ҷалб кунад. Мушкилот дар ташаккули сиёсати хориҷии Тоҷикистон бо набудани шароити зарурӣ ва таҷрибаи кофӣ вобаста буд. Дар давраи шуравӣ дар Тоҷикистон анъанаҳои мушаххаси фаъолияти 16 иқтисодии хориҷӣ ташаккул наёфтанд. Принсипҳои дипломатии шуравӣ, ки ба номувофиқатии идеологӣ ва ихтилофҳо дар ҳадафҳо асос ёфта буданд, бетаъсир буданд. Дар оғози истиқлолият Тоҷикистон бо як қатор мушкилоти ҷиддии марбут ба ташаккули корпуси сиёсати хориҷии худ рӯ ба рӯ шуд. Набудани кадрҳои баландихтисос, ки метавонанд вазъии байналмилалиро таҳлил кунанд ва стратегияҳои муассирро таҳия кунанд, яке аз монеаҳои асосӣ гардид. Давлати ҷавон ба дипломатҳо, иқтисоддонҳо ва ҳуқуқшиносони байналмилалӣ, ки дониш ва таҷрибаи муосир доранд, ниёзи шадид дошт. Вазъияти ноустувори дохилисиёсӣ, ки аз ҷанги шахрвандӣ ба вучуд омадааст, ба ташаккули сиёсати хориҷӣ низ таъсири манфӣ расонд. Бо вучуди ҳама мушкилот, Тоҷикистон тадриҷан сиёсати хориҷии худро бо таъкиди ба принсипҳои бисёрсамтӣ ва прагматизм ташаккул дод. Кишвар кӯшиш мекард, ки бо ҳамаи давлатҳои манфиатдор муносибатҳои дӯстона барқарор кунад ва дар кори созмонҳои байналмилалӣ фаъолона иштирок намояд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот. Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқотро дақиқӣ ва саҳеҳии маълумот, кифоя будани ҳаҷми мавод, коркарди натиҷаҳои таҳқиқот ва ҳаҷми интишорот, гузаронидани таҳқиқи эътимодноки рисолаи диссертатсионӣ тасдиқ мекунад. Хулоса ва тавсияҳо ба таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва амалӣ асос ёфтаанд.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсия аз 193 саҳифаи матни компютерӣ, муқаддима, ду боб, хулоса ва рӯйхати адабиёт (142 номгӯй) иборат аст.

Дар қисмати муқаддимавии диссертатсия мубрамияти мавзуи таҳқиқотӣ, дарачаи омӯзиши мавзуи интиҳобшуда асоснок ва таҳлилу баррасӣ гардида, робитаи таҳқиқот бо мавзӯҳои илмӣ нишон дода шудааст. Инчунин, дар он объект ва предмети таҳқиқот, мақсад, вазифаҳо, асосҳои назариявӣ ва амалӣ, асосҳои методологӣ, пойгоҳ, наwgонии илмии таҳқиқот, нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда, мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ, саҳми шахсии довталаб, тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои таҳқиқот, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия нишон дода шудаанд.

Боби якум «Асосҳои назариявӣю методологии таҳқиқи сиёсати хориҷии давлат» ном дошта, аз 2 зербоб иборат аст. Дар зербоби якум - «Ташаккули сиёсати хориҷӣ дар равандҳои муосири байналмилалӣ» - таъкид шудааст, ташаккули сиёсати хориҷӣ дар равандҳои муосири байналмилалӣ раванди мураккаб ва гуногунҷабҳа мебошад, ки бо ҳамкориҳои омилҳои дохилӣ ва беруна вобаста аст. Ҷаҳонишавӣ, пешрафти технологӣ, тағйирёбии тавозуни қувваҳо, мушкилоти фаромиллӣ ҳамаи ин ба ҳадафҳо, стратегияҳо ва воситаҳои, ки давлатҳо дар ҳамкориҳои худ дар арсаи ҷаҳонӣ истифода мебаранд, таъсири назаррас мерасонад. Яке аз ҷанбаҳои асосии ташаккули сиёсати хориҷӣ баҳисобгирии манфиатҳои миллӣ мебошад. Давлатҳо кӯшиш мекунанд, ки амният, шукуфоии иқтисодӣ, ҳимояи шаҳрвандони худ ва пешбурди

арзишҳои худро дар ҷаҳон таъмин кунанд. Аммо, фаҳмиши манфиатҳои миллӣ метавонад гуногун бошад ва аз системаи сиёсӣ, идеология, хусусиятҳои фарҳангӣ ва анъанаҳои таърихӣ кишвар вобаста аст. Ҷоиз ба қайд аст, ки дар ин зербоб кулли назарияҳои мавҷудаи муносибатҳои байналмилалӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтанд

Дар зербоби дуюм – «**Тағйирёбии низоми муносибати муносибатҳои байналмилалӣ ва таъсири он ба сиёсати хориҷии давлат**» муаллиф қайд менамояд, ки равандҳои ҷаҳонишавӣ, демократикунӣ, модернизатсионӣ, боло рафтани нақш ва мақоми иттилоот дар муносибатҳои ҷамъиятӣ ва монанди инҳо ба низоми муносибатҳои байналмилалӣ таъсири амиқ расонида истодаанд. Афзоиши вобастагии тиҷоративу иқтисодии давлатҳо ва миллатҳо, мустақкам гардидани мавқеи созмонҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ, ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ ва рушди босуръати фазои иттилоотии глобалӣ натиҷаи чунин дигаргуниҳо ба шумор мераванд.

Диссертант қайд менамояд, ки системаи муносибатҳои байналмилалӣ таҳти таъсири як қатор омилҳои ба ҳам алоқаманд тағйироти назаррасро аз сар мегузаронад. Ҷаҳонишавӣ, ҳамчун раванди ҳамгироии умумӣ ва вобастагии мутақобила, сарҳадҳои байни давлатҳоро норавшан мекунад ва ҷараёни сармоя, иттилоот ва ҳаракати одамонро бештар менамояд. Ин бешубҳа ба шаклҳои анъанавии ҳамкориҳои байнидавлатӣ таъсир мерасонад ва мушкилоту имкониятҳои навро ба вуҷуд меорад. Ташаккули ҷаҳони бисёрқутбӣ, ки бо афзоиши нуфузи марказҳои нави қувва, ба монанди Чин, Ҳиндустон, Бразилия ва ғайра тавсиф мешавад, боиси норавшан шудани бартариҳои як давлат ва ташкили системаи мураккабтар ва гуногунҷанбаи муносибатҳои байналмилалӣ мегардад. Ин дар навбати худ аз нав дида баромадани механизмҳои мавҷудаи идоракунии ва ҳамкорӣ ва мутобик шудан ба воқеиятҳои нави бисёрқутбиро талаб мекунад. Воридшавии субъектҳои

нав ба системаи муносибатҳои байналмилалӣ, аз ҷумла ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ, ширкатҳои фаромиллӣ ва фаъолони сиёсӣ низ ба сохтор ва фаъолияти он таъсири назаррас мерасонад. Ин субъектҳо, ки дорои захираҳо ва нуфузи назаррас мебошанд, торафт бештар ҳамчун иштирокчиёни фаъоли сиёсати ҷаҳонӣ амал мекунанд, иттифоқҳо ва шарикии навро ташкил медиҳанд ва ба ҳукуматҳо ва созмонҳои байналмилалӣ фишор меоранд.

Боби дуюм «Вазъи геополитикӣ ва мавқеи байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон баъди ғурупошии Иттиҳоди Шуравӣ» ном дошта, аз 2 зербоб иборат аст. **Дар зербоби якум** -“ Хусусиятҳои воридшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба низоми нави муносибатҳои байналмилалӣ” **зикр мегардад, ки** харитаи сиёсии ҷаҳон дар ҳаракати доимӣ қарор дорад. Ин дигаргуниҳои глобалӣ бо вазъи кунунии геополитикӣ алоқамандии ногусастанӣ доранд. Масалан, таъсиси Лигаи миллатҳо, ҷангҳои Якум ва Дуюми ҷаҳонӣ, ташкили Созмони Милали Муттаҳид, инчунин рӯйдодҳо ва равандҳои маҳаллӣ ва байналмилалӣ омили бавучудоварандаи тағйирот шуданд. Бахусус, дар Ойинномаи СММ оид ба ҳуқуқи миллатҳо барои худмуайянкунӣ ва баробарии тамоми кишварҳо махсус таъкид мегардад, ки ин омил низ тури даҳсолаҳои охир ба харитаи сиёсии олам таъсиргуздор буд. То ба имрӯз аксарияти кишварҳо узви комилҳуқуқи ин созмони бонуфуз гардидаанд ва миқдори умумии онҳо ба 193 давлат мерасад. Ин акторҳои нав, бо самти гуногуни таърихӣ, системаҳои сиёсӣ ва имкониятҳои иқтисодӣ, ба ташаккули иттифоқҳо ва рақобатҳои нав шуруъ карданд.

Диссертант мутмаин аст, ки баъди ғурупошии Иттиҳоди Шуравӣ Тоҷикистон дар баробари давлатҳои дигари фазои пасошуравӣ соли 1992 узви комилҳуқуқи Созмони Милали Муттаҳид гардид. Барои ин давлатҳо СММ ба платформаи калидии ҳамкории дипломатӣ табдил ёфт.

Дар зербоби дуюми боби дуюм – « Ташаккул ва инкишофи сиёсати хориҷии Тоҷикистон - зикр шудааст, ки ташаккул ва таҳаввули сиёсати хориҷии Тоҷикистон, ки бо эълони истиқлолият оғоз ёфт, бо монетаи ҷиддӣ дар шакли низои дохилии ба кишвар таҳмилшуда рӯ ба рӯ шуд. Ҷанги шаҳрвандӣ ба рушди робитаҳои байналмилалӣ таъсири манфӣ расонида, боиси тадриҷан бад шудани муносибатҳои дӯҷониба ва коҳиши ҳузури дипломатии як қатор давлатҳо дар Тоҷикистон гардид. Лаҳзаи муҳим дар ташаккул ва пешбурди сиёсати хориҷии кишвар Иҷлосияи XVI Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон буд.

Ҷамчунин қайд мегардад, ки Бо мақсади баланд бардоштани самаранокии фаъолияти хориҷӣ ва ба талаботи манфиатҳои миллии кишвар ҷавобгӯ гардонидани он соли 2002 Консепсияи сиёсати хориҷии Тоҷикистон қабул гардид, ки дар он ба таври мушаххас роҳу воситаҳои амалӣ гардонидани он, самтҳои афзалиятнок ва дурнамои рушди сиёсати хориҷӣ таҷассум ёфтаанд. Доираи манфиатҳои миллий, минтақаҳои афзалиятноки ҳамкорӣ, самтҳои ҳамгирӣ ва давлатҳои шарик дар ин ҳуҷҷати муҳим муайян карда шудаанд.

Боби сеюм – Дурнамои рушди сиёсати хориҷии Ҷумҳурии тоҷикистон дар шароити имрӯза» – аз ду зербоб иборат аст. Дар зербоби якуми ин боб - « Ҳамкорӣҳои байналмилалӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи созмонҳои минтақавӣ » - зикр шудааст, ки иштироки фаъолонаи Тоҷикистон дар созмонҳо ва ташаббусҳои байналмилалӣ ба ҷумҳурӣ имкон медиҳад, ки манфиатҳои миллии худро дар арсаи ҷаҳонӣ самаранок пеш барад, мавқеи худро оид ба масъалаҳои асосии рӯзномаи ҷаҳонӣ ҳимоя намояд ва барои рушди иҷтимоӣ иқтисодӣ захираҳои заруриро ҷалб созад. Самтҳои афзалиятноки ҳамкорӣ байналмилалӣ таҳкими амнияти минтақавӣ, мубориза бо терроризм ва экстремизм, муқовимат ба қочоқи маводи мухаддир, инчунин мусоидат ба рушди устувор ва ҳалли мушкилоти экологӣ мебошанд. Ҳузури намояндагӣҳои

хориҷӣ ва созмонҳои байналмилалӣ дар Тоҷикистон ба табодули таҷриба ва дониш, қорӣ намудани технологияву таҷрибаҳои пешқадам, инчунин ҷалби сармоя ба бахшҳои гуногуни иқтисодиёт мусоидат менамояд. Ҳамкориҳои зич бо институтҳои байналмилалӣ молиявӣ, ба монанди Бонки ҷаҳонӣ, Бонки осиёӣ рушд ва Бонки аврупоӣ таҷдид ва рушд ба роҳ монда шудааст, ки ба татбиқи лоиҳаҳои бузурги инфрасохторӣ ва навсозии соҳаҳои асосӣ имкон медиҳад.

Дар зербоби дуҷуми боби сеюм - **«Дастовардҳо ва дурнамои инкишофи сиёсати хориҷии Тоҷикистон»** – зикр шудааст, ки самтҳои ояндаи фаъолияти сиёсати хориҷии Тоҷикистон бо маҷмуи омилҳои дохилӣ ва хориҷӣ вобаста аст. Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон сиёсати хориҷии худро ташаккул дода, ба таҳкими робитаҳои мавҷудаи дӯстона ва бисёрҷониба, инчунин таъмини ҳимояи манфиатҳои миллӣ ва соҳибхитиёрии давлатии худ нигаронида шудааст. Самтҳои афзалиятнок муносибатҳо бо кишварҳои ҳамсои Осиёи Марказӣ, Русия ва Чин, ки шарикони калидии иқтисодӣ ва кафолатҳои амнияти минтақавӣ мебошанд, боқӣ мемонанд.

Робитаҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо давлату минтақаҳои наздики он ҳанӯз ҳам дар асоси принципҳои дӯстӣ, ҳамсоиягии неқ ва даст кашидан аз даҳлат ба қорҳои дохилӣ бунёд шуда, имкон медиҳад, ки амният ва эътимод дар тамоми марзҳои мамлакат тақвият дода шавад.

Хулосаи диссертатсия аз 10 банд иборат буда дар он натиҷаҳои таҳқиқот ҷамъбаст гардида, ҷиҳати тақмили сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити тағйирёбии низоми муносибатҳои байналхалқӣ тавсия ва пешниҳодҳои муаллиф баён гардидаанд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ ва иқтисодӣ ва иҷтимоии таҳқиқот. Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар он мебошад, ки хулосаҳои таҳқиқотро метавон ҳангоми таҳияи барномаю стратегияҳо, консепсияи рушди давлатдорӣ миллӣ, таҳкими рухҳои

хувияти миллӣ ва муайян намудани сиёсати давлатии ҷавонон истифода кард.

Маводи диссертатсияро ҳамчунин метавон ҳангоми таълими бахшҳои гуногуни илмҳои сиёсӣ ва донишҳои дигари иҷтимоӣ, омӯзиши масъалаҳои миллӣ ва таълими курсҳои махсус истифода кард.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Оид ба муҳтавои диссертатсия 3 мақолаи илмӣ дар нашрияҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷоп расидаанд.

. Теъдоди маводҳои нашршуда ба талаботи банди 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз «30» юни соли 2021, таҳти № 267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад. Дар интишорот натиҷаҳои асосӣ, хулосаҳои таҳқиқот ва тавсияҳои муаллиф инъикоси худро ёфтаанд.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсия дар мавзуи “Сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити тағйирёбии низоми муносибатҳои байналхалқӣ” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ ба шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 5.6.4 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, рушди глобалӣ ва минтақавӣ (илмҳои сиёсӣ) мутобиқат менамояд.

Автореферат ва қорҳои илмӣ, ки дар мавзуи таҳқиқотӣ нашр гардидаанд мазмуну моҳияти диссертатсияро ба таври зарурӣ инъикос менамоянд ва ба талаботи Тартиби додани дараҷаи илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 юни соли 2021. №261 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Муҳаққиқ дар асоси баррасии фарогири масъала ба хулосаҳо ва натиҷаҳои муайян расидааст. Албатта, натиҷаҳои ҳосилшуда ва

тавсияҳои пешниҳодшуда барои амалияи сиёсии Тоҷикистон муҳим мебошанд.

Дар диссертатсия пайдарҳамии фикрронӣ ва хулосабарориҳои дурусти мантиқӣ ба назар мерасад. Маводҳои илмию таҳқиқотӣ ба таври зарурӣ таҳлил шудаанд. Зербобҳои диссертатсия натиҷагирӣ гардидаанд ва дар заминаи онҳо хулосаҳои умумӣ ҳосил гардидаанд.

А.М. Абдусаломзода дар омода намудани диссертатсия аз методҳои мухталифи илмӣ истифода намуда, тавонистааст, ки масъаларо дар сатҳи зарурӣ таҳлил ва баррасӣ намояд. Дар кори диссертатсионӣ навгониҳои назарраси илмиро мушоҳида намудан мумкин аст, ки ба унвонҷӯ хос мебошанд. Муаллиф аз уҳдаи ҳалли масъалаҳои баррасишаванда баромадааст, ки аз маҳорати таҳлилии ӯ дарак медиҳад.

Дар баробари дастовардҳои илмию таҳлилӣ дар диссертатсия баъзе норасоиҳо ба назар мерасанд:

1. Муаллиф дар саҳифаи 10 рисолаи худ менависад, ки “ олами муосир боз ба суи ҷаҳонӣ дуқутба майл меоварад” ,ки ин мавқеи муаллиф ба назари мо баҳсталаб мебошад. Зеро имруз, чуноне ки падидаҳои охири ҷаҳонӣ нишон медиҳад, тамоюл дар низоми муносибатҳои байналмилалӣ ба самти ташаккули ҷаҳони бисёрқутба меравад. Масалан, мо ҳам оид ба ташаккули ҷаҳони се қутба мақолаи муфассали илмӣ навиштем ва исбот намудем, ки низоми муносибатҳои байналмилалӣ дигар ба ҷаҳони як қутба ё ду қутба бозгашт нахоҳад кард.

2. Муаллиф дар бахши дараҷаи коркарди мавзӯ аз монографияҳои ватанӣ оид ба сиёсати хориҷии Тоҷикистон камтар истифода бурдааст. Масалани ҳамагӣ 3 китоби муҳаққиқи варзидаи сиёсати хориҷии Тоҷикистон Сайидзода Зафар истифода шудааст. Барои мисол шумораи китобҳои устод З.Сайидзода, ки фақат

дар соли 2025-2026 ба нашр расиданд ва ба сиёсати хориҷии Тоҷикистон бахшида шудаанд, ба 10 адад монографияи илмӣ расидааст.

3. Дар диссертатсия ҳамчунин баъзе хатоҳои техникӣ ба назар мерасанд.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи А.М.Абдусаломзода таҳқиқоти аз назари илмӣ асоснок ва анҷомёфта ба ҳисоб рафта, норасоии зикршуда арзиши илмӣ онро коста намегардонад.

Ҳамин тариқ, Абдусаломзода Абдуқодир Маҳмадулло дар пажӯҳиши худ аз уҳдаи вазифаҳои гузашта шуда баромада тавонистааст ва диссертатсияи ӯ таҳқиқоти ба охир расида, дорои нағзҳои илмӣ буда, аз аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ ҳолӣ нест. Бешубҳа, ҳуҷҷатҳои натиҷаҳои бадастдаромада, барои рушд ва тақмили илмҳои сиёсӣ ва дигар илмҳои иҷтимоӣ хизмат менамоянд.

Дар маҷмӯъ диссертатсияи Абдусаломзода Абдуқодир Маҳмадулло дар мавзӯи **“Сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити тағйирёбии низоми муносибатҳои байналхалқӣ”**, ба талаботи бандҳои 31,33,34, ва 35 Низомномаи КОА-и Ҷумҳурии Тоҷикистон ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз «30» июни соли 2021, №267 ба додани дараҷаи илмӣ номзади илм ва доктори илм тасдиқ карда шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.4 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, рушди глобалӣ ва минтақавӣ (илмҳои сиёсӣ) сазовор мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Ҳайдарзода Рустам Ҷӯра,

Директори Институти омӯзиши масъалаҳои

давлатҳои Осиё ва Аврупои АМИТ,

доктори илмҳои фалсафа

20 апрели соли 2026

Суроға:734067.Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, ноҳияи А.Сино
к.Гипрозем бинои 5, хучраи 27
Тел:(+992) 937308787
Е-майл: rustamhaydarov.tjk@gmail.com

Имзо Ҳайдарзода Рустам Ҷӯра тасдиқ мекунам:
Нозири кадрҳои Институти омӯзиши масъалаҳои
давлатҳои Осиё ва Аврупои АМИТ Игамова А.

Суроғаи муассиса:734025 .Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе,ноҳияи И.Сомони
Х.Рӯдакӣ 33,
Тел:(+992 37) 2210328
Е-майл: kurbomova_22@mail.ru
20 апрели соли 2026

